

GAZETA

FRANZÖSISCHES.

gazeta ezo de dōe ori, adōca: Mercuria și Sâmbata.
pōie'a e data pe septomana, adōca: Mercuria. Pretiu-
oru este pe unu annu 10 f. m. c.; pe diumetate
annu 5 f. in laintu Monarchiei.

Pentru țiri straine 7 f. pe unu Sem. și pe unu
intregu 14 f. m. c. Se pronunța la tōt pon-
imperatoriei, cum și la tōt cunoscutii acōri DD. cor-
respondintii. Pentru scrie „pōitu“ se coru 4 cr. m

Monarchia Austriaca.

TRANSSILVANIA

Mesuri fōrte importante pentru scōla.

Ni se impartesi unu cerculariu ala Metropolitului, cu data din Blasiu, 28./6. Aprilie a. c., prin care se comunica clerului unele intrebatiuni facute chiaru de inaltulu ministeriu in caus'a de multu doritei organizatiuni a scōleloru comunale, si acēsta cu scopu, ca sa se midilōcēsa din esperientia barbatiloru romani unu planu de organizatiune, care sa se si pōta introduce cu anulu viitoriu. — Cerculariulu e de cuprinsulu urmatoriu:

„Nr. 321.

Onorate in Christosu Frate!

Inaltiat'a c. r. locutenentia ingrijiata de o crescerē morale si religiosa a prunciloru pre in scōle bine organizate, si pre in urmare de o cultura mai buna a poporului; cunoscundu din repetita sperientia, cum ca scōlele poporali nu se cērcā dupa scopulu acelorasi. Inca cele mai multe ordinatiuni de pana acum ale regimei date in privintia acēsta, din acela abusu inradecinat, ca parentii si aplēca pruncii sei la pascerea viteloru, nu s'au bagatu in sēma: spre desradecinarea acestui abusu aducatoriu de selbatecia morale si de alte rele, in urm'a ordenatiunei In. ministeriu de cultu si invetiamentu din an. 1854, — in 19. Aprilie a. c. Nr. 23833/3008 ne provoca si pre Noi, ca cu inpreuna lucrarea oficialoru politice, se indetorimu si se indereptamu pre subalternii nostri deregatori besericesci: pre parochi si pre dascali, ca prin amesurate invetiature si mustrari, se convinga poporulu despre daunele acestui abusu, si selu faca asi cunosece strins'a sa detoria, de asi da pruncii la scōla. Er'a pre protopopi sei indetorimu, ca preste totu si in parte, prin zelos'a si mai desa visitatiune a scōleloru lorasi subordonate se priveghieze: ca subalternii lor, adēca: parochulu si dascalulu sesi plenesca dupa covenentia detori'a de a lucra cu tōta energi'a spre sterpirea disului abusu.

Era unde moralea influentia a parochului si a dascalului n'aru fi de ajunsu spre desradecinarea acestui abusu, ci se voru cere si midilōce coactive (silnice), aceste inca nu voru lipsi; inse coactiunea se va regula prin unele norme, care se voru croi dupa diferitele stari impregiuru ale scōleloru locali, si dupa alte conditiuni speciali, care suntu de a se oserba, ca acele se sierbesca de o base statoria si demna de urmatu.

Ca aceste norme de coactiune (silnicia) scolastica, se fia mai bine nemerite, si dupa tōte giurstarile intocmite, prin urmare asecuratorie de efectu, se cere se fia amesurate dupa urmatoriele intrebari propuse de In. ministeriu:

I. Fiindu terminulu de scola, prin rescriptulu imperatesei Mariei Theresie din 13. Martiu an. 1775; si prin ordenatiunea guberniale din 8. Oct. an. 1829 Nr. 9988, prescriu pentru toti pruncii fora destinctiune, dela alu 5-le pana la alu 13-le anu, se face intrebare: — 1) Déca terminulu acest'a se pōte tienē, au se pōte face ceva stramutare de restringere la mai pucini ani, mai alesu in scōlele comunali, care se tienu preste totu anulu. In ce casuri se pōte concede liberarea dela frecuentarea scōleloru publice; si ore scurtarea tempului de scōla pōte se suferi, candu unii vinu mai tardiu, altii esu mai tempuriu din cursulu invetiaturei? — 2) Pana la care tempu ar' fi de a se indetori pruncii esiti din scōla, a repeti Duminec'a si in serbatori cele invetiate in scōla; carii prin constitutiunea politica pentru scōlele austriace din an. 1808 § 53, aprobata de Maiestatea Sa, suntu indetoriti pana la alu 15-le anu? — 3) In presente, prin cine,

si cu ce modalitate se face conscrierea prunciloru indetoriti la frecuentarea scōlei, si ce modificatiune ar' fi de lipsa intru acēsta privintia?

II. In catu midilōcele coactive de pana acum n'au potutu efectua o frecuentare regulata a scōlei, spre ajungerea acestui scopu va fi de lipsa a cunosece: organizarea scōleloru, causele si pedecele de propasire, de impreuna cu proiectele de indereptare: pentru cari in specie suntu de a se lua in sēma urmatoriele: — 1) Care cause escusa neconditiunatu pre prunci dela amblatulu la scōle; in ce casu de neamblare ar' avē locu o iertare conditiunata, si in care casu ar' fi de a se pedepsi neglenti'a? — 2) In cari casuri ar' avē numai dascalii a cerca si a decide caus'a remanerei dela scōla, si in cari ar' avē parochulu, ca superioriu locale a face acēsta? — 3) Cu ce midilōce pedepsoare suntu de a se astringe parentii si crescutorii celi lenesi la implinirea detoriei sale, de asi tramite pruncii la scōla; in care casu ar' fi de a se canoni in bani, in care cu arestu; ce mesura si in ce gradu ar' fi de a se margini amendoue aceste pedepse; cum s'ar potē incungiura, ca pedeps'a in bani se nu se socotēsa ca o midilōcire de a se rescumpera, din ori ce causa, pruncii dela scōla? — 4) In cari casuri ar' fi de a se dicta pedeps'a pentru parentii lenesi si inderetnici pre in superiorii locali, in cari prin celi mai de susu; si — au pentru pruncii cei lenesi n'aru fi de a se decide ca midilōce coactive: prolongirea tempului de a frecuentā scōla? —

Mai pre urma:

III. Spre a departā piedec'a dela scōla provenita din meseretate, si spre a impartasi cu beneficiu de invetiatura si de o crescere crescinēsa si pre aceea clase de poporu, carea altumintea lasata de sine ar' cade in selbatecia, si s'aru face membre periculōsa pentru societatea civile, e de lipsa a sci:

1) De s'a ingrigitu pana acum, si cu ce modalitate: despre carti, imbracaminte s. a. pentru aceli prunci, cari din meseretate nu potu frecuentā scōla?

2) Cu ce modalitate s'au strinsu bani spre acestu scopu, fost'au de ajunsu; cu ce cale s'aru potē redicā unu fundu locale spre scopulu numitu, in care ar' fi se intre si pedepsele de bani pentru lenevirea scōlei, spre a se intregi fundulu, si a se administra cu credentia.

Aceste intrebatiuni din mai inalta demandare vi se comunica on. Fr. vōstre, ca se le desbateti cu de amenuntulu, si se ve dati respunsale la ele, pre care respunsu si pre propri'a sperientia basandune Noi, se damu unu planu de organizare pentru scōlete comunali, care cu inceputulu anului de iērna se se pōta pune in lucrare.

Deci Frati'a ta capetandu acēsta ordenatiune a nōstra, cu scirea respectivei deregatorie politice, numai de catu vei aduna sinodu a totu tractulu; chiamandu pre toti preotii suptu glob'a sinodului la adunare, si acolo, postindu si pre unulu din deregatorii politici de facia, veti desbate cu de amenuntulu tōte intrebarile aceste, si danduve la acele respunsulu, dupa starile impregiuru ale locului, fora intar. diare selu asterneti incōce la scaunu, spre a potē implini si Noi, cu ce suntemu in privintia acēsta insarcinati; si pre terminulu noue defiptu, adēca pre capetulu lui Iuliu a. c. se le putemu asterne la inaltiat'a c. r. locutenentia spre deplin'a lucrului inchiere.

(Urmēdia suptuscrierea.)

(Unu planu corespondietoriu pentru organizarea scōleloru comunale are atata insemnatate, in catu credemu, ca DD. protopopi si parochi inca voru pasi cu tōta patrundietatea, ca se deslege aceste intrebatiuni intr'unu modu cerutu de propasirea seclului. —)

